

JURAJSKIE KRAJOBRAZY

3/2007

JURAJSKIE KRAJOBRAZY

magazyn Towarzystwa na Rzecz Ochrony Przyrody
3/2007

SPIS TREŚCI

Od redakcji	1
<i>Michał Demel</i> Kuesta jurajska	2
<i>Mariusz Waszkiewicz</i> Natura 2000 na terenie Jury	6
<i>Krzysztof Flor</i> Europejski Tydzień Mobilności na zielonym szlaku Greenways	14
<i>Mariusz Waszkiewicz</i> Dzień Drzewa	16
<i>Marian Kotarski</i> Szlaki rowerowe powiatu myszkowskiego	18
<i>Halina Ładoń</i> Małopolski Festiwal Koszenia Łąk w Rodakach	21
<i>Agnieszka Filipiak</i> Gdy nie będzie już stawów	23

Okladka:

I strona – Łutowiec

II strona – Grodzisko k. Jerzmanowic

IV strona – staw w kamieniołomie w Zabierzowie

Fot. M. Demel (I), M. Waszkiewicz (II, IV)

Magazyn wydany w ramach projektu „Jurajskie krajobrazy”
realizowanego przez Towarzystwo na Rzecz Ochrony Przyrody
dzięki współfinansowaniu

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY
ŚRODOWISKA I GOSPODARKI
WODNEJ W KRAKOWIE

Fundacja
Wspierania
Inicjatyw
Ekologicznych

Fundacja Bioregion Jura

WYDAWNICTWO
BEZPŁATNE
Skład i druk:
Flora

Drodzy Czytelnicy,

Trzeci numer magazynu „Jurajskie krajobrazy” poświęcamy w znacznej mierze przyrodzie Jury oraz możliwościom jej ochrony.

Po ponad 3 latach prac nad listą obszarów proponowanych do objęcia siecią Natura 2000 Minister Środowiska ogłosił, że ustalił przebieg wszystkich obszarów. Lista, niestety, daleka jest od doskonałości. Na terenie Województwa Małopolskiego, mającego największe i najcenniejsze w Polsce walory przyrodnicze (w tym największą ilość parków narodowych) proponowane obszary ochrony obejmują zaledwie 12% powierzchni województwa (przy 18% powierzchni ochrony w skali kraju). Również patrząc na proponowane ostoje Natura 2000 na terenie Jury odczuwamy niedosyt. Na liście rządowej nie znalazły się dwa bardzo cenne obszary: łąki w Kostrzu oraz Ostoja Kroczycka. Miejmy nadzieję, że Komisja Europejska również w tym przypadku uzna listę rządową za niewystarczającą i nakaże jej uzupełnienie.

Nie czekając na ustalenia na wysokim szczeblu sami możemy jednak podejmować lokalne działania na rzecz ochrony przyrody. Polecamy w bieżącym numerze magazynu artykuły dotyczące ochrony stawów, akcji sadzenia drzew oraz promowania przyjaznych środowisku niezmotywowanych form turystyki i transportu.

Działania takie coraz częściej są podejmowane nie tylko przez organizacje ekologiczne, ale także przez lokalne stowarzyszenia. Coraz częstsze tworzenie stowarzyszeń mieszkańców pragnących działać na rzecz ochrony lokalnej przyrody napawa optymizmem w czasach, gdy developerzy przy poparciu lokalnych władz próbują wykorzystać każdy niezabudowany kawałek przestrzeni na cele budowlane. Wbrew obiegowym opiniom, że celem każdego właściciela ziemi jest osiągnięcie maksymalnej korzyści finansowej z jej posiadania (czyli przeznaczenie na cele budowlane) coraz częściej stykamy się także z dążeniami właścicieli działek do zachowania przyrodniczego charakteru terenów będących ich własnością. Niestety nie jest to jeszcze postawa częsta, za to niezrozumiała przez spekulantów gruntami, polityków i urzędników różnego szczebla nie potrafiących pojąć dlaczego właściciel kilku hektarów łąki, lasu lub terenu rolnego nie chce przekwalifikować go na grunty budowlane.

Zmienia się charakter działań na rzecz ochrony przyrody. Istniejące organizacje ekologiczne stają się coraz bardziej profesjonalne, a rolę lokalnych strażników przyrody coraz częściej przejmują organizacje mieszkańców. Taki system zdecydowanie zwiększa skuteczność działania, a jednocześnie uniemożliwia używanie argumentów typu „mieszkańcy chcą się rozwijać, a z dużych miast przyjeżdżają ekolodzy którzy za pieniądze UE i KGB przeszkadzają im w tym”.

Mamy nadzieję, że lektura „Jurajskich krajobrazów” zachęci mieszkańców i miłośników Jury do działań na rzecz jej czynnej ochrony.

Zapraszamy miłośników Jury do współpracy przy tworzeniu magazynu „Jurajskie krajobrazy” oraz „Jurajskiego Internetowego Serwisu Informacyjnego”.

Prosimy o nadsyłanie własnych tekstów, zdjęć, grafik poświęconych Jurze.

Pismo nie ma charakteru komercyjnego. Otrzymane dotacje przeznaczone są na druk oraz częściowy kolportaż. Redakcja nie płaci honorariów autorskich za nadesłane materiały.

Nie zwracamy materiałów nie zamówionych i nie gwarantujemy odpowiedzi na listy bez zaadresowanej koperty zwrotnej ze znaczkiem.

Autorów prosimy o podpisywanie tekstów, zdjęć, grafiki z podaniem adresu (z informacją jeżeli dane mają pozostać do wiadomości redakcji).

Materiały do czwartego numeru magazynu zbierane są do 30.09.2007 r.

Redakcja:

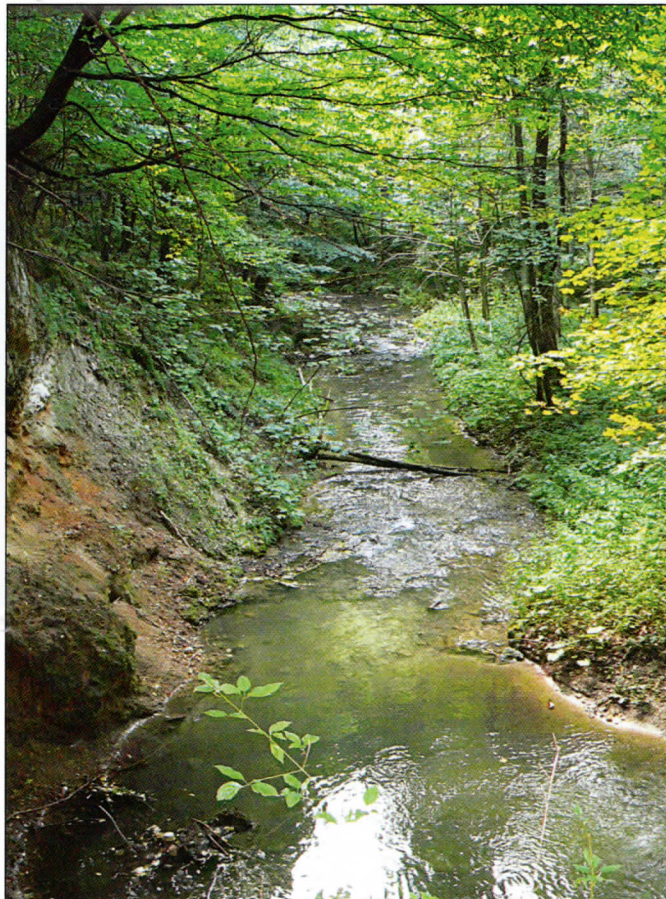

Towarzystwo na Rzecz Ochrony Przyrody

ul. Krowoderska 49/1, 31-158 Kraków

biuro czynne: wtorki 10⁰⁰-12⁰⁰, czwartki 15⁰⁰-17⁰⁰

tel./ fax 012 427 22 52 e-mail: jura.tnrop@wp.pl

Jurajski Ekologiczny Serwis Informacyjny

www.jura.eko.org.pl

Kuesta jurajska

Widok na kuestę z granicy lasu Góra Włodowska

Co stanowi o atrakcyjności krajobrazowej Jury Polskiej? Większość z turystów jednym tchem wymieni ruiny Orlich Gniazd, białe skały, jaskinie, wspaniałe lasy, o źródłach, potokach, bogactwie szaty roślinnej, czy zanikającym krajobrazie kulturowym zapewne wspominano by rzadziej. A prawdziwą wartością tego terenu jest niesłychane bogactwo i różnorodność środowiska przyrodniczego skondensowana na stosunkowo małym obszarze.

Jednym z takich składających się na wspomniane bogactwo obszarów jest kuesta jurajska stanowiąca naturalną granicę Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. W przypadku Jury Północnej (Wyż. Częstochowska) jest to doskonale widoczne w krajobrazie okolic Choronia, Wysokiej Lelowskiej, Jaworznika, Włodowic, Blanowic krawędź wyniosła o 70-100 metrów nad Obniżenie Górnej Warty.

Środowisko abiotyczne

Czym jest, więc owa kuesta? Wg definicji zawartej w Słowniku geologii dynamicznej: *próg denudacyjny, strukturalny - asymetryczny grzbiet lub ciąg wzgórz wzdłuż wychodni skał o dużej odporności. Powstaje w skutek erozji selektywnej nieznacznie nachylonych warstw skalnych.*

Kuesta w Wysokiej Lelowskiej

Czynnikiem inicjującym jej powstanie była trzeciorzędowa orogeneza alpejska, podczas której tworzą się założenia tak charakterystycznej dla krajobrazu Jury Północnej rzeźby krawędziowej, liczne zręby, uskoki, a sztywna płyta osadów mezozoicznych zostaje pochylona w kierunku północno-wschodnim. Powyższe procesy doprowadzają do powstania

założonego na stosunkowo odpornych na erozję górnourajskich wapieniach progu strukturalnego, czyli dzisiejszej kuesty jurajskiej o ogólnym przebiegu NW-SE. W części północnej warstwą podścielającą są środkowourajskie iły, na południu iły kajpru, nadległe mało odporne warstwy osadów kredowych zostały zdenudowane już w miocenie.

Jednym z najciekawszych zagadnień jest budowa geologiczna kuesty i zmienność facjalna na stosunkowo niewielkich obszarach. Warstwę podścielającą w części północnej i środkowej tworzy nieprzepuszczalny kompleks częstochowskich iłów rudonośnych (bajos-baton) ze złożami sydereytów i sfreosydereytów intensywnie eksploatowanych do lat 70 XXw.

Nad nim leżą niewielkiej miąższości (0,5-3,5m) osady keloweju rozpoczynające się serią wapieni piaszczystych z licznymi ooidami żelazistymi. Powyżej zależnie od obszaru następuje duże zróżnicowanie litofacjalne, jednak cechą wspólną jest kondensacja osadów, szczególnie silna na północ od Zawiercia, gdzie w 12cm warstwy bulastej zawarte jest cały kelowej środkowy, oraz sąsiadujące podpoziomy k. dolnego i górnego, które pokryte są powłoką stromatolitu. Osady te są szczególnie ciekawe ze względu na masowe występowanie doskonale zachowanych amonitów, belemnitów, ślimaków, ramienionogów i innych skamieniałych organizmów morskich.

Leżące powyżej osady górnej jury to naprzemiennie margle, margle ilaste i wapienie oksfordu typowe dla terenu Jury.

Dzięki stale oddziałującym procesom rzeźbotwórczym i braku jednorodności skał budujących kuesta ma przebieg zatokowy,

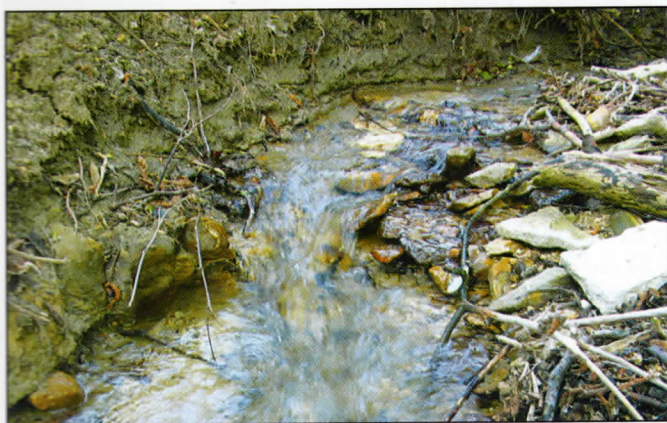

Amonit *Hecticoceras* sp. - kelowej

z licznymi rozcięciami dolinek erozyjno-akumulacyjnych wykorzystywanych przez prawobrzeżne dopływy Warty. U podnóża rozcięć krawędzi tworzą się stożki napływowe, oraz osuwiska. Różna odporność na procesy denudacyjne skał pozwala w terenie na obserwacje przebiegu granic litologicznych, na kontakcie z nieprzepuszczalnymi ilami występują liczne źródła i wysięki wodne.

Doskonale jest to widoczne wczesną wiosną, kiedy wierzchnia warstwa gleby obszarów poniżej wychodni keloweju nasączona jest wodą jak gąbka.

Znaczna część dolinek odprowadza wody tylko okresowo, potoki mające początek w stałych źródłach z reguły wykształcają miejscami głęboko wcięte w iły malownicze koryta z licznymi progami.

Koryto potoku wypreparowane w ilach ze sferosyderytami

Środowisko biotyczne

Znaczna zmienność morfologii, związana z nim ekspozycja i nasłonecznienie terenu w połączeniu ze dużymi różnicami wykształcenia i wilgotności gleb sprzyja powstawaniu różnorodności biotycznej.

W najciekawszym i stosunkowo najmniej obecnie eksploatowanym odcinku kuesty między Żarkami i Rudnikami upraszczając można wydzielić cztery równoległe do krawędzi pasy:

- lasy mieszane już w obrębie doliny Warty, od łęgów nad ciekami wodnymi, po suche bory na wzniesieniach;
- obszary podmokłe zajmujące bezpośrednio podnóżę kuesty, zazwyczaj są to nieużytki porośnięte zbiorowiskami bagienno-łakowymi, z licznymi zbiornikami wodnymi.
- zbocza, to najbardziej różnorodna strefa, zależna głównie od nachylenia. Obszary słabiej nachylone użytkowane są rolniczo (łąki i pola uprawne), przy większym nachyleniu

zazwyczaj są to ciepłolubne zarośla tarniny, dzikiej róży, leszczyny, głogu i zdziczałych drzew owocowych;

- wypłaszczenia szczytowe w większości są terenami wykorzystywanymi rolniczo.

Przy takim zróżnicowaniu świat zwierząt jest równie bogaty, spotkamy tu praktycznie wszystkie gatunki pospolite, szczególnie duża jest różnorodność bezkręgowców i ptaków.

Jako ciekawostkę w lasach mrzygłodzkich można spotkać łosie. Zasadniczo wszystkie biotopy kuesty można znaleźć w innych częściach Jury, jednak nigdzie nie są one tak skondensowane. Proszę pamiętać że mowa jest o kilkusetmetrowych odcinkach od typowo skalisto-piaszczystego szczytu jurajskiego wzniesienia, do typowego mokradła.

Antroposfera

Człowiek i jego działalność jest obecnie najsilniejszym czynnikiem przekształcającym środowisko naturalne. Oczywiście nie inaczej jest w przypadku kuesty jurajskiej, problemy są właściwie takie same jak dla reszty regionu, więc skrótowo.

1. Śledząc przebieg osadnictwa łatwo zauważyć, że były to tereny dość atrakcyjne dla człowieka, również obecnie ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo miast i łatwy dojazd są to dość atrakcyjne tereny budowlane. Choroń, Przybyszów, Wysoka Lelowska, Parkoszewice, Rudnik, Blonowice są praktycznie w całości zbudowane na kuestie, we Włodowicach budując na Główniej Górze bloki mieszkalne zniszczono malownicze wzgórze związane z miejscem kultu przedchrześcijańskiego. Na szczęście znany z centrum Jury problem grodzienia działek jest tu sporadyczny.
2. Przekształcenia liniowe, tu poza wtopionymi już w krajobraz szosami asfaltowymi, może pojawić się nowy dysonans. Chodzi o drogi polne, dojazdowe do lasów, które do tej pory zazwyczaj były nieutwardzone, ew. wysypane kamieniem wapiennym doskonale komponującym się z jurajskim krajobrazem. W ciągu ostatnich lat zaczyna pojawiać się trend utwardzania takich dróg żużlem, gruzem budowlanym itp. materiałami *vide* zielony szlak Mrzygłód-G. Włodowska, czy droga poniżej najbardziej znanego odcinka kuesty w okolicach Jaworzniaka.
3. Kamieniołomy, wyrobiska innych surowców, składowiska skał płonnych, głównie będą to okolice Poraja, Żarek, Góry Włodowskiej, Włodowic, Rudnik, Zawiercia, Ogrodzieńca, Niegowonic. Poza pracującymi na niewielką skalę cegielniami w Żarkach i okolicach Zawiercia/Ogrodzieńca nie jest już prowadzona eksploatacja. Problemem są hałdy i wyrobiska zamieniane obecnie w dzikie, lub półlegalne składowiska śmieci i odpadów przemysłowych.

Granica obszarów uprawnych i ciepłolubnych zarośli w szczytowej części kuesty, praktycznie pokrywająca się z wychodnią ilów batonu - Jaworzniak

4. Wpływ zanieczyszczeń atmosfery i hydrosfery, zanieczyszczenia przemysłowe są coraz mniejsze, pozostaje nierozwiązany w znacznej części problem kanalizacji (szamba szczelne inaczej), czy przedostawanie się do wody substancji szkodliwych z różnego rodzaju składowisk.
5. Rolnictwo – z jednej strony powstają coraz większe obszary jednoznacznie uprawy (Rudniki, Blanowice) bez zakrzewień śródpolnych, a jednocześnie część pól zamieniona w nieużytki zarasta ekspansyjną tarniną. Na szczęście problem nie dotyczy całego obszaru. Pewnym zagrożeniem może być ponowne uruchomienie chlewni we Włodowicach, szczególnie kwestia odpadów biologicznych i powszechnie występujących w takich obiektach szczurów.

Smieci w opuszczonej kamionce - Jaworznik

Edukacja?

Problemem podstawowym jest fakt, że w przeważającej części kuesta nie jest objęta ochroną Zespołu Parków Krajobrazowych Woj. Śląskiego. Jako tak charakterystyczny element rzeźby terenu na ochronę zasługuje, a że to doskonały teren do prowadzenia zajęć edukacyjnych, (walory środowiska i historii) dobrym pomysłem jest wyznaczenie szlaku edukacyjnego. Najkorzystniejszy przebieg to Żarki Jaworznik Góra Włodowska Włodowice - Rudniki Blanowice Ogródzieniec, przy zachowaniu koncepcji szlaku łączącego 2-3 ścieżki edukacyjne (geologia/geomorfologia/paleontologia; środowisko biotyczne; historia/osadnictwo/górnictwo/ hutnictwo) z opisanymi stanowiskami dokumentacyjnymi, profilami, kładkami na terenach podmokłych itp. pełną infrastrukturą.

Ruiny Aten Olkuskich Michała Poleskiego - Włodowice

Projekt korzystny ze względu na łatwość realizacji w etapach, co pozwoli na łatwiejsze finansowanie, a co bardzo istotne w ramach jednego projektu trasy możliwe będzie prowadzenie zajęć na poziomie od gimnazjum po zajęcia akademickie (głównie Nauki o Ziemi).

Pierwszym z etapów realizacji mogłaby, stać się kilkukilometrowa ścieżka biegnąca z Góry Włodowskiej (północno zachodni kraniec miejscowości) szczytem kuesty w kierunku nieczynnego wysypiska śmieci we Włodowicach, następnie do podnóża Góry Główniej i dalej pętlą przez zalew na Parkoszowickim Potoku, oraz pozostałości kopalni rud żelaza do ruin pałacu we Włodowicach gdzie mieściły się sławne Ateny Olkuskie M. Poleskiego.

Wg mnie, mimo że trudniejsze w realizacji jest to dużo korzystniejsze dla regionu i edukacji, niż wytyczenie kolejnego typowo turystycznego szlaku w zatłoczonym centrum Jury.

Fot. Michał Demel

.....
Michał Demel przewodnik jurajski, prowadzący stronę i forum dyskusyjne poświęcone Jurze Krakowsko-Częstochowskiej
www.jurapolska.com & www.forumjurajskie.pl
.....

FORUMJURAJSKIE.PL

Kuesta w Żarkach

Skalki Rzędkowskie
fot. Michał Demel

Natura 2000 na terenie Jury

Jednym z najważniejszych zadań krajów członkowskich Unii Europejskiej w ochronie przyrody jest utworzenie Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Sieć ta ma pełnić kluczową rolę w ochronie różnorodności biologicznej poprzez zabezpieczenie zagrożonych rodzajów siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Ochrona obszaru w ramach sieci Natura 2000 nie wyklucza jego gospodarczego wykorzystania jednakże każdy plan lub przedsięwzięcie, które może w istotny sposób oddziaływać na obiekt wchodzący w skład sieci, musi podlegać ocenie oddziaływania jego skutków na ochronę obiektu. Zgoda na działania szkodzące obiektowi może być wyrażona wyłącznie w określonych przypadkach i pod warunkiem zrekompensowania szkód w innym miejscu.

Podstawę prawną ochrony europejskiej flory, fauny i siedlisk stanowią dwa akty: Dyrektywa 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków, zwana Dyrektywą Ptasia oraz Dyrektywa 92/43/EWG o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory, zwana Dyrektywą Siedliskową.

Dyrektywa Ptasia nakłada na wszystkie kraje członkowskie Wspólnoty Europejskiej obowiązek podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych, ochronnych, kontrolnych i monitoringowych w celu zapewnienia trwałej egzystencji dziko żyjącym gatunkom europejskiej awifauny, wprowadzenia prawnej regulacji zasad pozyskiwania i handlu ptakami łownymi oraz eliminacji niedopuszczalnych (niehumanitarnych) metod ich odłowu i zabijania.

Dyrektywa Siedliskowa wymaga od krajów członkowskich UE ochrony naturalnych typów siedlisk oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, jako podstawowego sposobu zachowania zdolnych do życia populacji w ich naturalnym środowisku. W załączniku I do tej dyrektywy wymieniono 198 typów siedlisk, wśród których 61 nadano rangę priorytetowych, wymagających wyznaczenia tzw. specjalnych obszarów ochrony (SOO), ze względu na ich rzadkość lub (i) zagrożenie. Załącznik II stanowi lista 483 taksonów roślin oraz 222 taksonów zwierząt, wśród których pewne wyróżniono jako priorytetowe, ale dla ochrony wszystkich należy – podobnie jak w przypadku siedlisk – wyznaczyć specjalne obszary ochrony. Załącznik III do Dyrektywy Siedliskowej określa kryteria selekcji (na szczeblu krajowym) oraz identyfikacji (na szczeblu Komisji Europejskiej) obszarów wstępnie uznanych jako te o znaczeniu wspólnotowym (OZW), a następnie zatwierdzanych jako specjalne obszary ochrony. Załącznik IV zawiera listę roślin i zwierząt, które na terenie Wspólnoty Europejskiej wymagają ścisłej ochrony, zaś V – listę roślin i zwierząt których pozyskanie ze stanu dzikiego może podlegać reglamentacji. W ostatnim, VI załączniku wymienione są zabronione metody odławiania i zabijania ssaków i ryb.

Każdy kraj sam przygotowuje propozycję sieci na jego terytorium. Wyznaczanie obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) następuje na podstawie Dyrektywy Ptasiej, a ustalanie listy specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO) następuje na podstawie kryteriów określonych w załączniku III do Dyrektywy Siedliskowej. Kryteria te mają wyłącznie charakter przyrodniczy – ocenia się więc stan obszaru, zagrożenia, stopień izolacji, wartość dla zachowania gatunku lub typu siedliska w skali globalnej itp. W tym przypadku jakiegokolwiek uwarunkowania ekonomiczne nie są brane pod uwagę. Potrzeba ochrony przyrody została uznana za nadrzędną.

Ostateczną listę obszarów o znaczeniu wspólnotowym, które wejdą w skład sieci Natura 2000 ustala Komisja Unii Europejskiej, w porozumieniu z zainteresowanymi krajami. Dla zatwierdzonych elementów sieci opracowuje się priorytety ochrony, ustala konieczne działania ochronne. Kraje są odpowiedzialne za zachowanie na obszarach wchodzących w skład sieci chronionych walorów w stanie niepogorszonym.

Wyznaczanie sieci specjalnych obszarów ochrony (SOO) odbywa się w trzech etapach. W pierwszym rząd państwa członkowskiego przedstawia krajową listę proponowanych obszarów, uwzględniających kryteria przewidziane w załączniku III Dyrektywy Siedliskowej. W drugim etapie Komisja Europejska oceni, które z proponowanych obszarów zasługują na status obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW). Obszary reprezentujące priorytetowe typy siedlisk i wyznaczone dla ochrony priorytetowych gatunków stają się takimi obszarami automatycznie. W trzecim etapie, po zatwierdzeniu przez Komisję poszczególnych OZW, państwa członkowskie powinny formalnie wyznaczyć te obszary jako specjalne obszary ochrony. Oznacza to, że państwa są zobowiązane do ustalenia formy ochrony każdego obszaru oraz – jeśli obszar tego wymaga – do opracowania i wdrożenia planu jego ochrony (polska Ustawa o ochronie przyrody nakłada obowiązek opracowania planu ochronnego na okres 20 lat, dla każdego obszaru Natura 2000). Jeżeli Komisja Europejska uzna, że ilość obszarów obu rodzajów w danym kraju jest zbyt mała w stosunku do jego odpowiedzialności za ochronę europejskiego dziedzictwa przyrodniczego, wzywa Państwo do uzupełnienia. Jeżeli interwencja Komisji nie przynosi właściwej reakcji sprawa jest kierowana do rozstrzygnięcia przez Trybunał Sprawiedliwości, który w takich sprawach wydał już kilka wyroków, niekorzystnych dla krajów członkowskich „opornych” we wdrażaniu sieci Natura 2000. Jeśli kraj nie proponuje włączenia do sieci obszarów, które na to zasługują, Dyrektywa przewiduje procedurę wymuszenia ochrony przez Komisję UE.

NATURA 2000 W POLSCE

W Polsce prace nad siecią obszarów Natura 2000 przebiegają dwutorowo – osobno prowadzone pod egidą Ministerstwa Środowiska, osobno zaś przez organizacje pozarządowe.

W kwietniu 2004 r. Rząd Polski przesłał Komisji Europejskiej oficjalną polską propozycję sieci Natura 2000. Projekt ten został skrytykowany przez ośrodki naukowe oraz organizacje pozarządowe, które zarzuciły mu zbyt ogólnikowość, pominięcie szeregu cennych obszarów, a także podawanie

w opisach danych niesprawdzonych, starych lub wręcz mylnych. W grudniu 2004 r. koalicja organizacji pozarządowych opublikowała tzw. *Shadow List obszarów Natura 2000 w Polsce* zawierającą propozycję rozszerzenia listy rządowej o najcenniejsze obszary spełniające wymagania Dyrektywy Siedliskowej. Lista ta została skierowana bezpośrednio do Komisji Europejskiej, która uznała, że postulaty organizacji pozarządowych są uzasadnione i powinny być uwzględnione przez Rząd.

W styczniu 2006 r. Ministerstwo Środowiska przesłało Komisji Europejskiej propozycję rozszerzenia listy o 9 obszarów. Udział obszarów chronionych w powierzchni całego kraju po tym rozszerzeniu nadal jednak był najgorszy w Europie.

W tym samym roku organizacje pozarządowe przygotowały uzupełnienia do *Shadow List*, zawierające kilkadziesiąt nowych obszarów.

W bieżącym roku Rada Ministrów pozytywnie zaopiniowała dodanie do sieci 52 obszary ptasie, a w lipcu 2007 r. zatwierdziła zgłoszenie Komisji Europejskiej 75 nowych obszarów siedliskowych. Łącznie wg. rządowej listy siecią Natura 2000 pokrytych jest obecnie ponad 18 proc. powierzchni kraju. Znajduje się tam tylko część obszarów z *Shadow lists* (366 obszarów z 469 proponowanych w 2006 roku przez organizacje ekologiczne).

NATURA 2000 NA JURZE

Na liście rządowej obszarów proponowanych do włączenia do sieci Natura 2000 na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej brak jest obszarów ptasich, natomiast znajduje się 9 obszarów siedliskowych.

Dolina Prądnika

Obszar obejmuje teren Ojcowskiego Parku Narodowego. Siedliska wymienione w Załączniku I: grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny; żyzne buczyny; kwaśne buczyny; niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie; murawy kserotermiczne; górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; łąki wierzbowe,

topolowe, olszowe i jesionowe; podgórskie i wyżynne rumowiska wapienne ze zbiorowiskami ze *Stipion calamagrostis*; ciepłolubne buczyny storczykowe; jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach; źródłiska wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutatus*; wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilletalia caulescentis*; jaskinie nieudostępnione do zwiedzania

Ssaki wymienione w Załączniku II: bóbr europejski, mopek, nocek Bechsteina, nocek duży, nocek łydkowski, nocek orzeszowy, podkowiec duży, podkowiec mały, wydra.

Ssaki inne: chomik europejski, ziębiełek karliczek, jeż europejski, gacek brunatny, gacek szary, popielica, kuna leśna, zając szarak, borsuk, mroczek pozłocisty, mroczek późny, gronostaj, łasica, rzęsosek rzeczek, nocek Brandta, nocek Natterera, nocek wąsatek, orzesznica, wiewiórka pospolita, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, tchórz.

Plazy wymienione w Załączniku II: kumak nizinny, traszka grzebieniasta.

Gady i plazy inne: gniewosz plamisty, jaszczurka zwinka, zaskroniec zwyczajny, ropucha zielona, rzekotka drzewna, żmija zygzakowata, żaba trawna.

Bezkregowce wymienione w Załączniku II: czerwonończyk nieparek, pachnica dębowa.

Dolinki Jurajskie

Obszar w całości położony jest na terenie Parku Krajowego Dolinki Krakowskie z 5 rezerwatami przyrody: *Dolina Raclawki*, *Dolina Szklarki*, *Dolina Eliaszków*, *Dolina Kluczwody*, *Wąwóz Bolechowicki* oraz 10 pomnikami przyrody: *Jaskinia Wierchowiska Górna*, *Skala Tomaszówki*, *Skalka Dupna*, *Jaskinia Nietoperzowa*, *Łysa Skala*, *Cieleca Skala*, *Skala Szup*, *Ostra Skala*, *Ostry Kamień*, *Grodzisko*. Na teren ostoji składa się 9 enklaw. Obejmują one obszar wyżynny, zbudowany z wapieni górnourajskich, pokrytych warstwą lessu z wciętymi dolinami potoków, o charakterze skalistych jarów krasowych. Ich ujścia są zwykle zwężone i zamknięte skalnymi bramami, zaś zbocza urozmaicone różnorodnymi formami skalnymi. Występują w nich liczne jaskinie z bogatą szatą naciekową. Wierchowina pokryta jest głównie polami uprawnymi oraz niewielkimi kompleksami lasów grądowych i bukowych, które porastają też zbocza dolin. Wśród leśnych zbiorowisk roślinnych dominują różnorodne zespoły buczyn i grądów, w mniejszym stopniu występują bory mieszane, łąki olszowe oraz jaworzyna górska. Wąwozami płyną potoki i z nimi związane są płaty szuwarów i turzycowiska, a także łąki i pastwiska. Dolne partie zboczy dolin pokryte są murawami kserotermicznymi i ciepłolubnymi zaroślami.

Siedliska wymienione w Załączniku I: żyzne buczyny; kwaśne buczyny; grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny; ciepłolubne buczyny storczykowe; wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilletalia caulescentis*; niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie; murawy kserotermiczne; jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach; górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; jaskinie nieudostępnione do zwiedzania.

Ssaki wymienione w Załączniku II: nocek Bechsteina, nocek duży, nocek łydkowłosy, nocek orzęsiony, podkowiec duży, podkowiec mały.

Ssaki inne: borowiec wielki, jeż europejski, gacek brunatny, popielica, gronostaj, łasica, nocek Natterera, orzesznica, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka.

Ptaki wymienione w Załączniku II: bocian czarny, dzięcioł czarny, muchołówka białoszyja, muchołówka mała, dzierzba gąsiorek, dzięcioł zielonosiwy, puszczyk uralski.

Płazy wymienione w Załączniku II: kumak nizinny, traszka grzebieniasta.

Gady i płazy inne: padalec zwyczajny, ropucha szara, gniewosz plamisty, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, zaskroniec zwyczajny, rzekotka drzewna, traszka zwyczajna, żmija zygzakowata, żaba moczarowa, żaba trawna.

Czerna

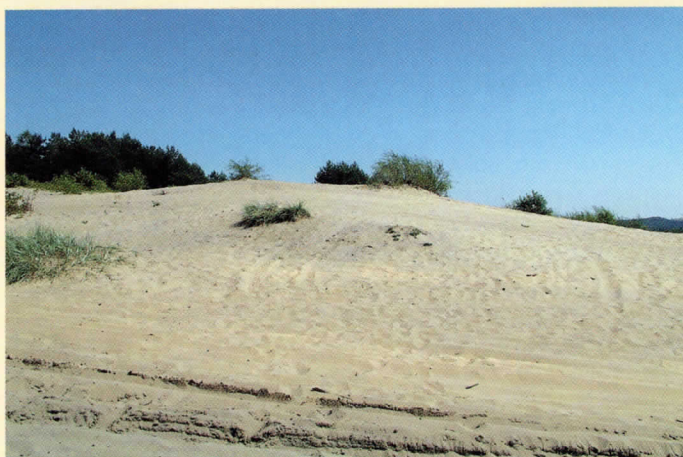
Powierzchnia 76,39253 ha

Obejmuje teren klasztoru Karmelitów Bosych w Czerej, na północ od Krzeszowic. Posadowiony jest nad doliną Eliaszkówki, poza wsią. Przy klasztorze znajduje się zabytkowa aleja starych drzew. Jest wpisany do państwowego rejestru zabytków.

Ssaki wymienione w Załączniku II: nocek duży, nocek orzęsiony, podkowiec mały.

Ssaki inne: gacek szary, mroczek późny.

Pustynia Błędowska

Powierzchnia: 1963,901 ha

Obszar w całości położony na terenie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, obejmuje użytek ekologiczny *Pustynia Błędowska*.

Siedliska wymienione w Załączniku I: ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe; wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi; łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe; bory i lasy bagienne; brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne.

Ptaki wymienione w Załączniku II: zimorodek, świergotek polny, lelek kozodój, dzięcioł białogrzbiety, dzięcioł średni, dzięcioł białoszyi, dzięcioł czarny, ortolan, dzierzba gąsiorek, lerka, trzmielojad, jarzębatka.

Gady i płazy inne: padalec zwyczajny, gniewosz plamisty, grzebiuszka ziemna, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata.

Rośliny inne: pomocnik baldaszkowy, kukułka szerokolistna, wawrzynek wilczelyko, widlicz spłaszczony, omieg górski, kruszczyk rdzawoczerwony, kruszczyk szerokolistny, goryczka wąskolistna, lilia złotogłów, listera jajowata, widłak jałowcowaty, widłak goździsty.

Jarosławiec

Powierzchnia 584,8057 ha

Obszar w całości położony na terenie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Projektuje się tu utworzenie 3 rezerwatów przyrody: *Pazurek*, *Góra Januszkowa*, *Góra Stołowa*. W jego skład wchodzi trzy, odizolowane wyniesienia terenu, z licznymi ostańcami wapiennymi. Osiągają one znaczne wysokości względne, w porównaniu z dnami obniżen dolinnych. Można tu zaobserwować wiele różnorodnych form krasowych, m. in. na terenie Januszkowej Góry znajduje się wejście do jednej z najgłębszych (56m) na Jurze jaskiń, o nazwie Januszkowa Szczelina. Jej długość wynosi 180 m, składa się z dwóch studni i komina, a wewnątrz spotyka się liczne półki i skalne mosty. Lasy porastające obszar są dosyć zróżnicowane. Zbocza wzgórz porastają różne typy buczyn (sudecka, storczykowa, niżowa) i jaworzyny, obniżenia grądy, a wypłaszczenia bory sosnowe.

Siedliska wymienione w Załączniku I: żyzne buczyny; kwaśne buczyny; wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilla caulescentis*; ciepłolubne buczyny storczykowe; grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny; górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; murawy kserotermiczne.

Ssaki wymienione w Załączniku II: nocek duży.

Ssaki inne: jeż europejski, nornik śnieżny, łasica.

Ptaki wymienione w Załączniku II: dzierzba gąsiorek, lerka, dzięcioł zielonosiwy, jarzębatka.

Gady i płazy: padalec, ropucha szara, jaszczurka zwinka, żaba trawna.

Bezkręgowce: ślimak ostrokrawędzisty.

Rośliny wymienione w Załączniku II: sierpiec błyszczący.

Rośliny inne: orlik pospolity, kopytnik pospolity, dziewięcił bezłodygowy, buławnik wielkokwiatowy, buławnik mieczolistny, buławnik czerwony, pomocnik baldaszkowy, pluskwica europejska, konwalia majowa, żłobik koralowaty, wawrzynek wilczelyko, naparstnica zwyczajna, kruszczyk rdzawoczerwony, kruszczyk szerokolistny, kruszyna pospolita, śnieżyczka przebiśnieg, przytulia wonna, goryczuszka orzęsiona, bluszcz pospolity, lilia złotogłów, widłak goździsty, wyblin jednolistny, gnieźnik leśny, sromotnik smrodliwy,

języcznik zwyczajny, podkolan biały, paprotka zwyczajna, pierwiosnek lekarski, kalina koralowa.

Michałowiec

Powierzchnia 12,86961 ha

Obszar jest położony na Płaskowyżu Ojcowskim, w zachodniej części kompleksu leśnego Uroczysko "Jangrot", na terenie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd w granicach rezerwatu przyrody Michałowiec.

Zajmuje zachodni kraniec wzgórza wapiennego o charakterze niewysokiego, wydłużonego garbu. Rozcinają go wąskie, suche wąwozy o krasowym pochodzeniu, rozdzielone niewielkimi grzbietami. Podłoże geologiczne obszaru stanowią wapienie jurajskie, głównie płytowe, zalegające tuż pod powierzchnią. Na tym podłożu miejscami zalegają utwory późniejsze: lessy oraz gliny średnie i ciężkie. Obszar porośnięty jest lasem, a głównymi zbiorowiskami roślinnymi są tutaj: ciepłolubna buczyna storczykowa oraz buczyna niżowa.

Siedliska wymienione w Załączniku I: ciepłolubne buczyny storczykowe, kwaśne buczyny.

Rośliny wymienione w Załączniku II: obuwik pospolity.

Rośliny inne: buławnik wielkokwiatowy, buławnik mieczolistny, buławnik czerwony, żłobik koralowaty, wawrzyn wilczełyko, kruszczyk szerokolistny, śnieżyczka przebiśnieg, bluszcz pospolity, gnieźnik leśny, podkolan zielonawy.

Ostoja Środkowojurajska

Położona na południe od Ogrodzieńca, w środkowej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, w granicach Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Na terenie ostoi znajdują się rezerwaty: *Góra Chełm*, *Smoleń* i *Ruskie Góry* oraz jeden pomnik przyrody nieożywionej *Zawsie*. W skład ostoi wchodzi łagodne wzniesienia zbudowane ze skał jurajskich, poprzecinane dolinami. Na grzbietach wzniesień znajdują się liczne ostańce wapienne z roślinnością naskalną, w większości otoczone lasami liściastymi. Nad ciekami fragmentarycznie występują lasy łęgowe. Na terenach wylesionych, ostańcom wapiennym towarzyszą bogate florystycznie murawy kserotermiczne.

Siedliska wymienione w Załączniku I: wydmy śródlądowe z murawami szczotlichowymi; suche, piaszczyste wrzosowiska; zarośla z jałowcem pospolitym na wrzosowiskach lub murawach nawapiennych; murawy kserotermiczne i krzewiaste facje; zmiennowilgotne łąki trzęślicowe; niżowe i górskie, hydrofilne okrajkowe zbiorowiska ziołoroślne; niżowe łąki kośne; torfowiska przejściowe i trzęsawiska; torfowiska i moczary (bagniska) alkaliczne; wapienne ściany skalne z roślinnością szczelinową; jaskinie niedostępne do zwiedzania; kwaśne

buczyny; żyzne buczyny; ciepłolubne buczyny storczykowe należące do *Cephalanthero-Fagion*; lasy dębowo-grabowe; górsko-podgórskie zboczowe lasy lipowo-jaworowe; nadrzeczne lasy i zarośla łęgowe.

Ssaki wymienione w Załączniku II: podkowiec mały, nocek łydkowłosy, nocek duży.

Rośliny wymienione w Załączniku II: warzucha polska, sierpowiec błyszczący, sasanka otwarta, obuwik pospolity.

Ptaki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej: dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł zielonosiwy, gąsiorek, jarzębka, lerka, muchołówka mała, ortolan.

Ostoja Złotopotocka

Leży w granicach Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Obejmuje dolinę górnej Wiercicy wraz z jej obszarem źródłiskowym oraz okoliczne wzgórza, zbudowane z wapieni górnójurajskich. Utworzono tu 4 rezerwaty przyrody: *Bukowa Kępa*, *Kaliszak*, *Ostrężnik* i *Parkowe* oraz jeden pomnik przyrody nieożywionej *Brama Twardowskiego*. Od wielu lat trwają starania o utworzenie na tym obszarze Jurajskiego Parku Narodowego. Na terenie ostoi bogato reprezentowane są formy krasu powierzchniowego i podziemnego w postaci: ostańców, jaskiń, ponorów, lejów i studni krasowych. Grzbiety i stoki pokryte są ostańcami z interesującą roślinnością naskalną. Wzgórza porastają lasy liściaste o naturalnym charakterze. Fitocenozy leśne reprezentowane są przez trzy, dobrze zachowane typy buczyn wśród których dominuje żyzna buczyna sudecka. Wąwozy i dolinki okresowo czynnych potoków porastają fitocenozy grądu subkontynentalnego. W obniżeniach terenu, wypełnionych piaskami polodowcowymi, występują płaty borów sosnowych i sosnowo-dębowych, pochodzące ze sztucznych nasadzeń. Znaczną powierzchnię zajmują bory sosnowe.

Siedliska wymienione w załączniku I: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi; nizinne i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie; górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilletalia caulescentis*; jaskinie niedostępne do zwiedzania; kwaśne buczyny; żyzne buczyny; ciepłolubne buczyny storczykowe; grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny; łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe; wyżynny jodłowy bór mieszany.

Ssaki wymienione w załączniku II: podkowiec mały, mopek, nocek łydkowłosy, nocek orzęsiony, nocek Bechsteina, nocek duży, wydra.

Płazy wymienione w załączniku II: kumak nizinny

Ryby wymienione w załączniku II: minóg strumieniowy, głowacz białopłetwy.

Bezkręgowce wymienione w załączniku II: pachnica dębowa, kozioróg dębosz.

Rośliny wymienione w załączniku II: warzucha polska.

Ptaki wymienione w załączniku I Dyrektywy Ptasiej: bocian czarny, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł zielonosiwy, gąsiorek, kropiatka, lerka, muchołówka białoszyja, muchołówka mała, ortolan, trzmieljad, zimorodek.

Ssaki inne: mroczek pozłocisty, mroczek późny, popielica, borsuk, nocek Brandta, nocek rudy, nocek Natterera, nocek wąsatek, borowiec wielki, gacek brunatny, wiewiórka pospolita, smużka leśna.

Płazy i gady inne: padalec, ropucha szara, rzekotka drzewna, zaskroniec, traszka zwyczajna, żmija zygzakowata, gniewosz płamisty, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, grzebiuszka ziemna, żaba moczarowa, żaba wodna, żaba jeziorkowa, żaba trawna.

Bezkregowce inne: mieniak strużnik, biegacz pomarszczony, biegacz zielonozłoty, biegacz Linneusza, ślimak ostrokrawędzisty, winniczek, paż królowej, kraśnik rzęsinowiec.

Rośliny inne: mącznica lekarska, orlik pospolity, parzydło leśne, kopytnik pospolity, buławnik wielkokwiatowy, buławnik mieczolistny, buławnik czerwony, pluskwica europejska, konwalia majowa, żłobik koralowaty, wawrzynek wilczełyko, goździk kropkowany, kruszczyk szerokolistny, kruszczyk siny, storzan bezlistny, śnieżyczka przebiśnieg, przytulia wonna, bluszcz pospolity, przylaszczka pospolita, widłak wroniec, rojownik pospolity, lilia złotogłów, listera jajowata, widłak jałowcowaty, widłak goździsty, gnieźnik leśny, podkolan zielonawy, paprotka zwyczajna, pierwiosnek lekarski, cis pospolity, barwinek pospolity.

Ostoja Olsztyńsko-Mirowska

Obszar ten leży w całości na terenie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Utworzono tu dotychczas 2 rezerваты przyrody *Zielona Góra* i *Sokole Góry* oraz jeden użytek ekologiczny *Góry Towarne*. Ostoja obejmuje wzgórza wapienne z licznymi formami krasowymi, takimi jak: jaskinie, ostańce, studnie i leje krasowe. Procesy krasowe doprowadziły tu do powstania licznych jaskiń, o długości ponad 100 m, z bardzo bogatą szatą naciekową.

Siedliska wymienione w Załączniku I: wydmy śródlądowe z murawami szczytlichowymi; zarośla z jałowcem pospolitym na wrzosowiskach lub murawach nawapiennych; suche, śródlądowe wapniste murawy napiaskowe; murawy kserotermiczne i krzewiaste facje; niżowe łąki kośne; wyżynne i podgórskie piargi i rumowiska wapienne; wapienne ściany skalne z roślinnością szczelinową; jaskinie nieudostępnione do zwiedzania; kwaśne buczyny; żyzne buczyny; ciepłolubne buczyny storczykowe należące do *Cephalanthero-Fagion*; lasy dębowo-grabowe; świetlista dąbrowa subkontynentalna.

Ssaki wymienione w załączniku II: nocek duży, nocek Bechsteina, nocek łydkowłosy, nocek orzęsiony, podkowiec mały, mopek.

Bezkregowce wymienione w załączniku II: modraszek telejus.

Płazy wymienione w załączniku II: traszka grzebieniasta, kumak nizinny.

Rośliny wymienione w załączniku II: obuwik pospolity, bezlist okrywkowy, przytulia krakowska.

Ptaki wymienione w załączniku I Dyrektywy Ptasiej: dzięcioł czarny, dzięcioł zielonosiwy, gąsiorek, lelek, lerka, muchołówka białoszyja, muchołówka mała, świergotek polny.

Szachownica

Powierzchnia 13.13938 ha

Obejmuje rezerwat przyrody *Szachownica* - system jaskiniowy w wapieniach górnopaleozoicznych w środkowej części Wyżyny Wieluńskiej (gmina Lipie). Wejścia do jaskiń leżą w starym kamieniołomie na Krzemiennej Górze. System jaskiniowy tworzy pięć odrębnych jaskiń oddzielonych wyrobiskiem kamieniołomu. Stanowiły one pierwotnie jeden obiekt podziemny, zniszczony w trakcie eksploatacji wapienia prowadzonej przez okolicznych mieszkańców do 1962 roku. Obecnie obiekt traktowany jest jako jeden system jaskiniowy o sumarycznej długości 1000 m, która przed zniszczeniem przekraczała prawdopodobnie 2 km. Najdłuższa z jaskiń - Jaskinia Szachownica I liczy około 600 m długości i jest jedną z najdłuższych na Wyżynie Krakowsko - Wieluńskiej. Drugim pod względem wielkości obiektem podziemnym jest jaskinia Szachownica II, która osiąga prawie 200 m długości. Korytarze jaskiń rozgałęziają się i przecinają pod kątem prostym, tworząc charakterystyczną siatkę pól, przypominającą szachownicę.

Siedliska wymienione w Załączniku I: grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny; murawy kserotermiczne; jaskinie nieudostępnione do zwiedzania.

Ssaki wymienione w Załączniku II: mopek, nocek Bechsteina, nocek duży, nocek łydkowłosy.

Ssaki inne: gacek brunatny, mroczek późny, nocek Brandta, nocek Natterera, nocek rudy, nocek wąsatek.

Na liście rządowej dotychczas nie znalazły się: Ostoja Kroczycka (znajduje się na *Shadow List* z 2006 r.) oraz Obszar Łąkowy Dębnicko-Tyniecki (wniosek skierowany przez Instytut Nauk o Środowisku Uniwersytetu Jagiellońskiego obejmujący łąki w Krakowie Kostrzu). Według Michała Milewskiego z Ministerstwa Środowiska dalsze obszary Natura 2000 mogą być wyznaczone do końca bieżącego roku.

OCHRONA OBSZARÓW PROPONOWANYCH DO SIECINATURA 2000

Zgodnie z przyjętym przez Komisję Europejską stanowiskiem, potwierdzonym orzeczeniami Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, obszary istotne z punktu widzenia kryteriów określonych w Dyrektywie Siedliskowej, którą stosuje się również do obszarów objętych Dyrektywą Ptasią, są objęte specjalną ochroną do czasu ostatecznego zatwierdzenia przez Komisję listy krajowej zgodnie z tzw. „zasadą ostrożności”. Zgodnie z art. 33 ust. 1 Ustawy o ochronie przyrody, zabrania się podejmowania działań mogących w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w istotny sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Zapis ten odnosi się do wszystkich obszarów projektowanych i wyznaczonych, objętych zarówno listą oficjalną jak i tzw. *listą cieni* (shadow list).

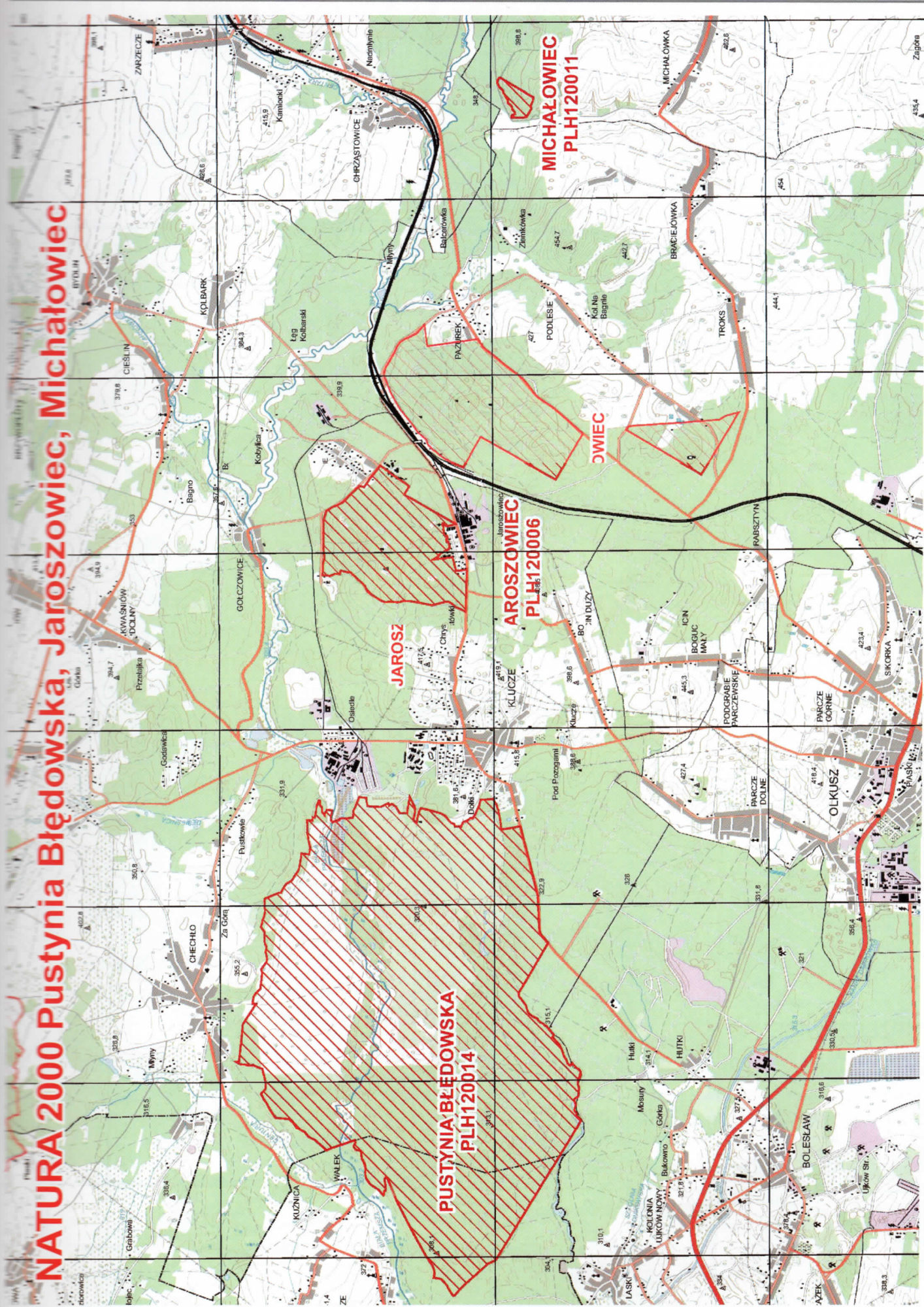
W artykule wykorzystano dane zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska o obszarach Natura 2000: mos.gov.pl/natura2000/

Fot.

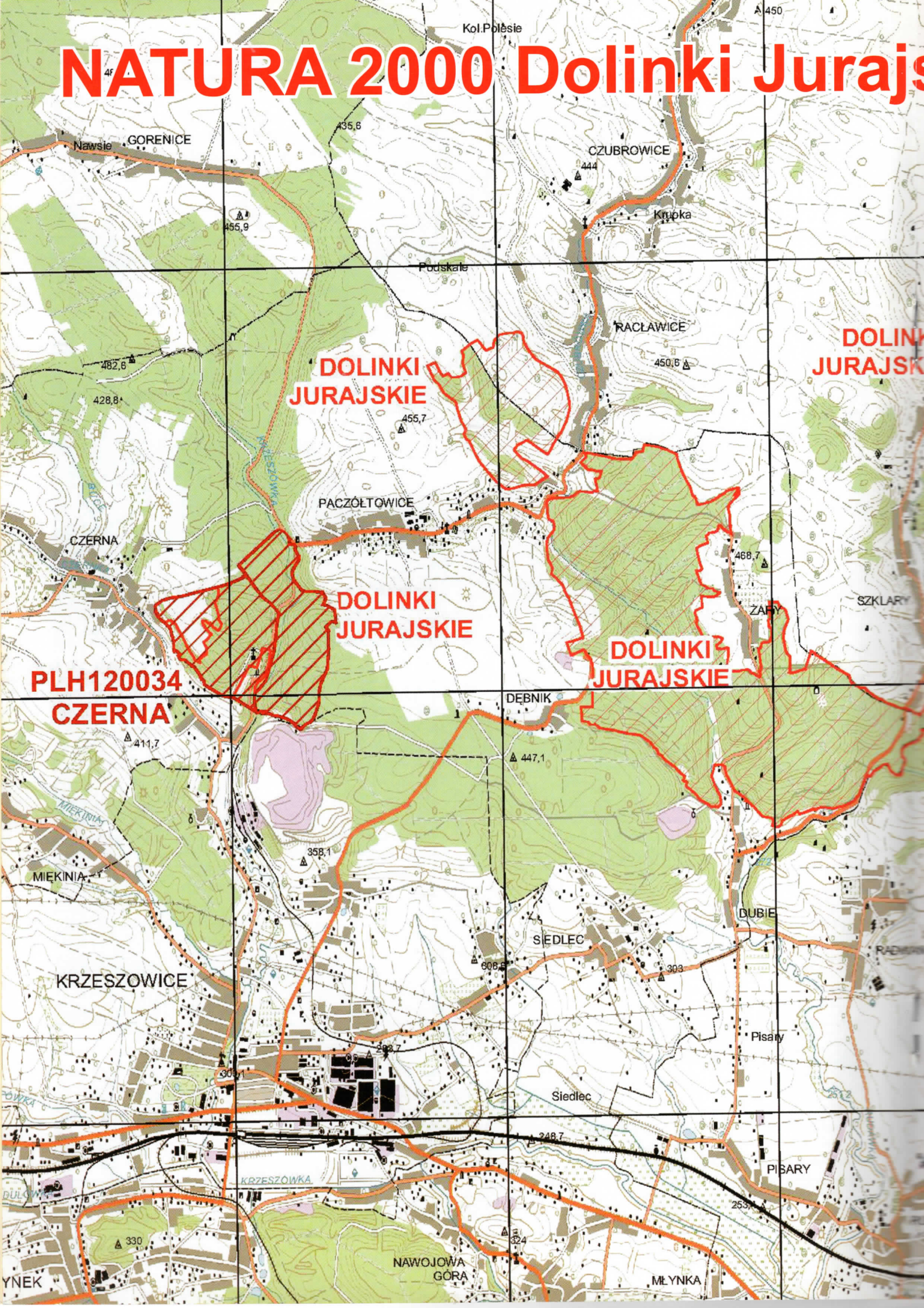
Mariusz Waszkiewicz - Dolina Prądnika, Dolinki Jurajskie-Skałka 502

Piotr Sulek - Pustynia Błędowska, Jarosławiec, Michałowice
Arkadiusz Klecz - Ostoja Olsztyńsko-Mirowska - Góry Towarne

NATURA 2000 Pustynia Błędowska, Jarosławiec, Michałowiec

NATURA 2000 Dolinki Jurajskie

The image is a detailed topographic map of a region in Poland, specifically the Będzinska Góra area. The map features contour lines indicating elevation, with various peaks marked by triangles and numbers (e.g., 500.9, 470.4, 449.4, 435.9, 405.8, 385.3, 378, 277, 247.2, 231.5, 242.5, 244.5, 289.9, 264, 426.2, 463.8, 469.7, 459.2, 440.5, 415, 436, 413, 434). The Będzinska River is shown flowing through the area. Several villages and settlements are labeled, including JERZMANOWICE, BĘDKOWICE, KOBYLANY, BRZEZINKA, KARNIOWICE, UJAZD, and ZABIERZÓW. The map is divided into three distinct red-outlined areas, each labeled with a red text box: 'DOLINA PRĄDNIKA' in the upper right, 'DOLINKI JURAJSKIE H120005' in the middle left, and 'DOLINKI JURAJSKIE PLH120005' in the middle right. Other labels include 'DOLINA BĘDKOWSKA' and 'DOLINA PRĄDNIKA'. The map also shows a grid of roads and a network of smaller streams.

Krzysztof Florys

Europejski Tydzień Mobilności na zielonym szlaku Greenways

Już po raz szósty we wrześniu obchodzić będziemy Europejski Tydzień Mobilności Zrównoważonego Transportu. Organizowany jest on w dniach od 16 do 22 września pod auspicjami Komisji Europejskiej Dyrektoriatu Generalnego ds. Ochrony Środowiska (DG-Environment). Idea wyrosła z Europejskiego Dnia bez Samochodu. Co roku uczestniczy w nim ponad 1000 miast europejskich. W tym roku motywem przewodnim Europejskiego Tygodnia Mobilności jest hasło: „Ulice dla ludzi” (Streets for people).

W tym roku modelowy program obchodów Europejskiego Tygodnia Mobilności z udziałem szkół na zielonych szlakach, zostanie przygotowany i przeprowadzony na szlaku Greenways Kraków-Morawy-Wiedeń.

Kraków – Morawy – Wiedeń Greenways to szlak tworzony w oparciu o sieć tras rowerowych, pieszych, wodnych, konnych oraz edukacyjnych ścieżek tematycznych. Główną jego osią jest 700-kilometrowa trasa rowerowa (z zieloną nitką niziną oraz niebieską górską), przebiegająca prastarym traktem handlowym i ważnym korytarzem ekologicznym. Począwszy od Jury Krakowskiej, przez Ziemię Pszczyńską, Śląsk Cieszyński i Beskidy (długość polskiego odcinka to 258 km), szlak przedostaje się na Morawy Południowe, gdzie pośród winnic dociera do Dolnej Austrii. www.krakowwiedeń.pl W trakcie obchodów Europejskiego Tygodnia Mobilności na szlaku Kraków-Morawy-Wiedeń zostanie zorganizowa-

wanych 5 imprez-eventów w których zaangażowane będzie min. 10 szkół z powiatów z regionu szlaku (krakowski grodzki, krakowski ziemski, chrzanowski, oświęcimski, pszczyński, bielski oraz cieszyński). Imprezy te odbędą się w pięciu kolejno następujących po sobie dniach począwszy od poniedziałku (17.09) do piątku (21.09) po jednej dziennie wg poniższego wykazu:

17.09 (np. dzień klonu) – powiaty: cieszyński i bielski

18.09 (np. dzień topoli) – powiat pszczyński

19.09 (np. dzień brzozy) – powiat oświęcimski

20.09 (np. dzień buka) – powiat chrzanowski

21.09 (np. dzień kasztanowca) – powiaty krakowskie (ziemski i grodzki).

22.09 „Dzień bez samochodu” Kraków.

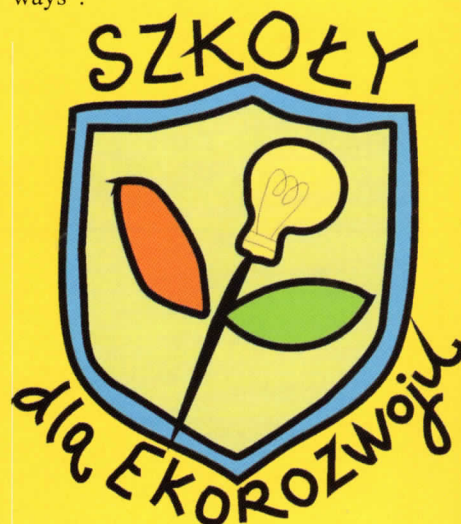
W trakcie obchodów Tygodnia Mobilności imprezy organizowane będą m. in. przez Urząd Miasta Pszczyzny, Stowarzyszenie Przyjaciół Regulic i Nieporazu; Urząd Miasta Krakowa, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nowej Huty.

Poszczególne dni obchodów będą patronowane przez gatunek drzewa (np. dzień klonu, dzień topoli). W ten sposób obchody Europejskiego Tygodnia Mobilności na zielonych szlakach greenways będą wędrowką przez swoistą aleję drzew aż od Śląska Cieszyńskiego do stolicy Małopolski.

W ramach imprez w szkołach odbędą się warsztaty na temat bezpiecznego poruszania się po drogach, prelekcje na temat atrakcji przyrodniczych i kulturowych bliskiej okolicy oraz konkursy krajoznawcze. Szkoły zorganizują także akcje edukacyjne skierowane do społeczeństwa, zwracające uwagę na prawa pieszych, rowerzystów i innych użytkowników niezmotywowanych form transportu i komunikacji publicznej. Promowana będzie potrzeba tworzenia przestrzeni publicznych oraz odpowiedniej infrastruktury dla alternatywnych form transportu i bezpiecznego dojazdu do szkoły. W każdym dniu odbędą się rajdy piesze bądź rowerowe do mało znanych, ciekawych miejsc na szlaku Greenways. Imprezy w większości odbędą się w szkołach związanych z programem „Szkoły dla Ekorozwoju”.

W ramach obchodów Europejskiego Tygodnia Mobilności odbędzie się też konkurs plastyczny „Moja szkoła na zielonym szlaku „greenways” adresowany do uczniów szkół leżących na szlaku. Zadanie konkursowe polegać będzie na przygotowaniu pracy plastycznej obrazującej główny temat Konkursu „Moja szkoła na zielonym szlaku greenways”. W konkursie zostanie wytypowanych 10 najlepszych prac 10 zwycięzców. Nagrodą będzie opublikowanie prac Autorów w formie pocztówek a także w publikacji pt. „Szkoły na zielonych szlakach greenways”.

Kulminacją Europejskiego Tygodnia Mobilności z udziałem szkół na zielonych szlakach Greenways będzie ogłoszenie wyników konkursu „Moja szkoła na zielonym szlaku greenways”, które nastąpi w sobotę 22.09 w Krakowie.

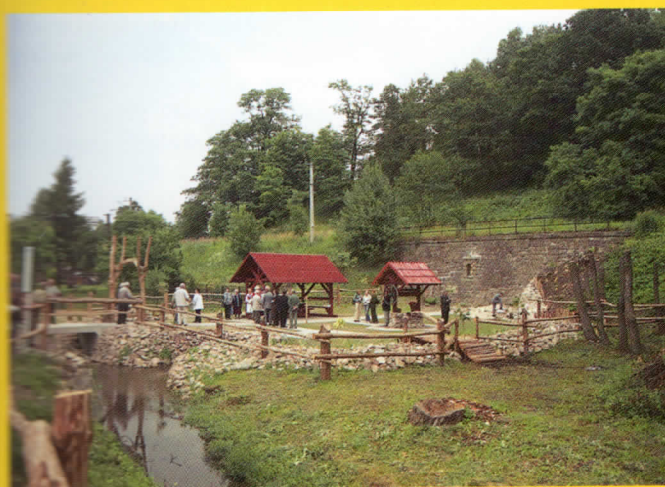
Aktualnych informacji o organizowanych imprezach udziela koordynator szlaku Kraków-Morawy-Wiedeń – Krzysztof Florys kmw.greenways@epce.org.pl.

Krzysztof Florys Koordynator Zielonego Szlaku Kraków-Morawy-Wiedeń Greenways

Na szlaku Greenways Kraków - Morawy - Wiedeń

Mariusz Waszkiewicz

Dzień Drzewa

20 października obchodzić będziemy w Polsce po raz kolejny Środkowoeuropejski Dzień Drzewa. 20 październik jest obchodzony jako Dzień Drzewa od 2000 r. przez ekologów czeskich, dwa lata później tradycję tę podjęli ekolodzy słowaccy. Od 2003 r. z inicjatywy Towarzystwa na Rzecz Ochrony Przyrody oraz Fundacji Partnerstwo dla Środowiska obchodzony jest także w Polsce. W dniu tym organizowane są akcje masowego sadzenia drzew.

W 2003 roku Dzień Drzewa obchodzono w Polsce po raz pierwszy pod hasłem „Dość słów, niech rosną drzewa” sadząc 1500 drzew na małopolskim odcinku szlaku Greenways Kraków-Morawy-Wiedeń.

Rok później inicjatywa została poszerzona o małopolski odcinek szlaku Bursztynowego oraz region Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Na Szlaku Bursztynowym (na odcinku od granicy polsko-słowackiej po Kraków) kilkaset dzieci i młodzieży, wolontariuszy organizacji pozarządowych oraz pracowników lokalnych samorządów posadziło 1500 jarzębin. Na terenie Jury posadzonych zostało 2500 drzew w gminach Klucze i Alwernia oraz miejscowościach: Mników, Smardzowice, Zabierzów, Kraków. Drzewa owocowe sadzili także członkowie Stowarzyszenia Środowisko i My oraz mieszkańcy gminy Wielka Wieś pragnący w ten sposób zapoczątkować odbudowę sadów ze „starymi” odmianami drzew owocowych.

W ciągu 4 lat podczas akcji organizowanych przez Towarzystwo we współpracy z innymi organizacjami, szkołami, urzędami gmin posadzonych zostało ponad 10.000 drzew.

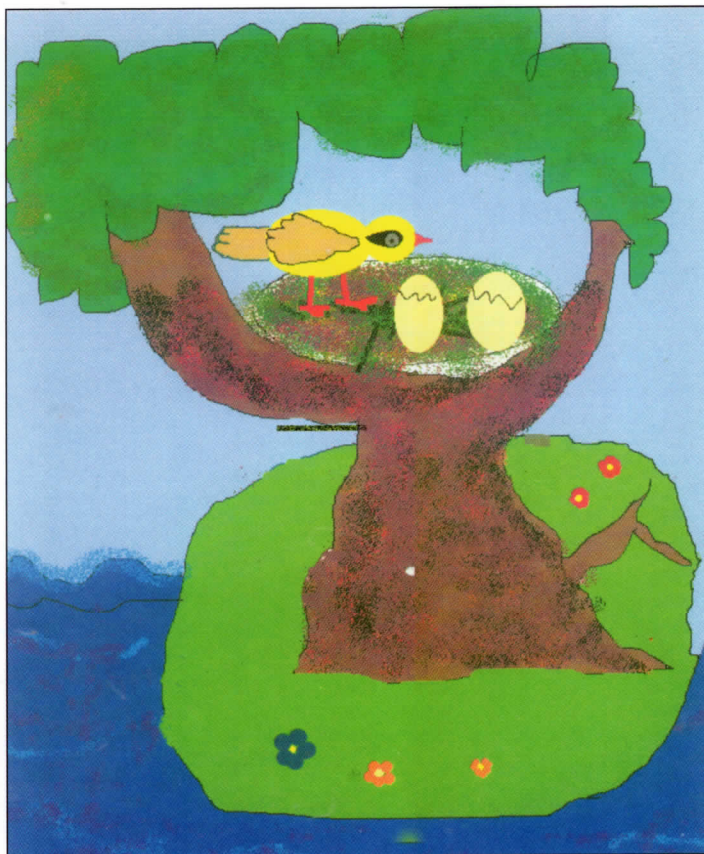

Akcja sadzenia drzew w Grojcu

Oprócz sadzenia drzew prowadzone są również działania o charakterze edukacyjnym.

Prawie każdego dnia w miejscach naszego zamieszkania stykamy się z przypadkami niszczenia drzew, wyjeżdżając na wycieczkę za miasto zauważyć możemy coraz mniejszą liczbę rosnących starych drzew oraz tradycyjnych odmian drzew owocowych. Sytuacja taka jest efektem zarówno niskiej świadomości ekologicznej społeczeństwa, jak i coraz niższej wrażliwości ludzi na estetykę otaczającego nas krajobrazu. Dlatego w naszych działaniach drzewo stało pretekstem do spojrzenia na krajobraz wokół nas, przyrodę oraz dziedzictwo kulturowe i historyczne. Drzewo jest obecne w lokalnej tradycji, historii i sztuce od setek lat. Jest też łącznikiem pomiędzy przyrodą i dziedzictwem kulturowym regionu, często ważnym lokalnym symbolem, a także tematem opowieści, legend, muzyki i tańca.

Akcja sadzenia drzew jest rocznym zakończeniem działań edukacyjnych polegających na inwentaryzacji przez młodzież

Rys. Jacek Sporysz
Szkoła Podstawowa w Grojcu

ciekawych drzew w regionie, zbierania opowieści, wierszy o charakterystycznych drzewach, organizowaniu konkursów plastycznych i fotograficznych na najpiękniejsze drzewo okolicy oraz konkursów na logo o motywie drzewa.

W tym roku Towarzystwo na Rzecz Ochrony Przyrody we współpracy z lokalnymi organizacjami i szkołami zamierza posadzić na Jurze kolejne tysiąc drzew.

Co Ty możesz zrobić?

Nie siedź w domu, wyjdź i posadź drzewo!

Włącz się do akcji sadzenia drzew 20 października. Zainicjuj akcję w swojej szkole, miejscowości, gminie, zakładzie pracy.

Pamiętaj aby sadzone przez Ciebie drzewa należały do gatunków charakterystycznych dla okolicy. Skontaktuj się w tej sprawie z miejscowym leśniczym, referatem zieleni w urzędzie gminy, lokalną organizacją ekologiczną. Nie sadź drzew gatunków obcych!

*Jaka to radość:
posadzić drzewko w ogrodzie!
I patrzeć, jak rośnie co dzień.
Jakie to szczęście:
schować się w jego cieniu
i odpoczywać w błogim milczeniu.
Jaka to woń:
unosi się wśród sklepienia
I tysiącem zapachów czaruje i zmienia.
Jakie to barwy:
cudnie mienią się jesienią
i ubierają drzewo brązem i złocienią.
Cóż jest piękniejszego w przyrodzie
niż nasze drzewko w ogrodzie.*

Karolina Mazur
Zespół Szkół w Modlnicy

DZIEŃ DRZEWA

20 PAŹDZIERNIKA

Nie siedź w domu, wyjdź i posadź drzewo!

rys. Katarzyna Dziuba

Szlaki rowerowe powiatu myszkowskiego

W powiecie myszkowskim w latach 2001-2006 staraniem Klubu PTTK "M-2" powstało 231 km znakowanych szlaków turystyki rowerowej, a to wszystko w efekcie połączonych działań samorządów (gminy Koziegłowy i Poraj), PTTK, Powiatowego Zarządu Dróg w Myszkowie oraz dzięki finansowemu wsparciu Ministerstwa Gospodarki. W omawianym okresie sześć licencjonowanych znakarzy z klubu PTTK „M-2” wytyczyło w terenie szlaki rowerowe w kolorach czarnym, niebieskim, czerwonym i żółtym. Wszystkie, acz różne jest ich przeznaczenie, prowadzą cyklistów do najciekawszych atrakcji antropogenicznych i przyrodniczych tego skrawka Jury.

SMY-101s „szlakiem zamków” trasa długości 83 km

Oznakowana czarnym kolorem trasa przebiega przez 3 powiaty: będziński, myszkowski i zawierciański. Szlak rozpoczyna się na przystanku PKP Myszków Światowit i prowadzi przez Górę Włodowską, Rzędkowice, Hucisko, Zdów, Bobolice, Mirów, Łutowiec, Przewodiszowice, Żarki, Żarki Letnisko, Miłoś, Koziegłowy, Pińczycze i Dziewki do Siewierza, a jego przebieg upoważnia do noszenia regionalnej odznaki turystyczno-krajoznawczej "Miłośnik Ziemi Myszkowskiej". Szlak prowadzi do 2 rezerwatów przyrody ("Góra Zborów" w Podlesicach i "Cisy" w Hucie Szklanej), 6 zamków i strażnic jurajskich (Bobolice, Mirów, Łutowiec, Przewodiszowice, Koziegłowy, Siewierz), źródeł Leśniówki, sanktuarium Patronki Rodzin w Żarkach-Leśniowie oraz prywatnej galerii malarstwa Tadeusza Puszczewicza znajdującej się w mieście będącym "nadleśnictwem sztucznej choinki", czyli w Koziegłowach. Na początku (końcu) szlaku, a więc zarówno na Światowicie, jak i w Siewierzu, znajdują się parkingi samochodowe (niestrzeżone), na trasie jest kilka pól namiotowych (w Rzędkowicach, w Podlesicach, w Hucisku przy ośrodku wypoczynkowym "Orle Gniazdo", w Mirowie), kilka hoteli (m.in. "Ostaniec" w Podlesicach, „Skalny” w Rzędkowicach, schronisko młodzieżowe w Bobolicach, noclegownia przy restauracji w Żarkach, hotel "Kinga" w Żarkach Letnisko, zajazd „Na Górcie” w Koziegłowach, hotel „Podkowa” w Siewierzu). Latem można skorzystać z basenów kąpielowych w Żarkach i Żarkach Letnisko.

SMY-102n „szlakiem hutnictwa” trasa długości 70 km

Oznakowany niebieskim kolorem szlak rowerowy prowadzi przez ziemie tych samych 3 powiatów. Szlak

rozpoczyna się przy dworcu kolejowym w centrum Myszkowa i prowadzi przez Światowit, Gruchlę, Mrzygłód, Mrzygłódkę do Poręby, a stąd przez Krawce, Niwki, Myszków Sikorkę, Myszków Będusz, Hutę Starą, Pińczyckie Górki, Pińczycze, Zabijak do rezerwatu „Cisy” na peryferiach Huty Szklanej, po czym przez Rzeniszów Łazy, Koziegłówki, Koziegłowy, Rosochacz, Gęzyn, Siedlec Mały i Jastrzab do Poraja, gdzie kończy się przy stacji PKP. Na trasie bądź w jej pobliżu turysta kolarz napotka rezerwat przyrody „Cisy”, pomniki przyrody dęb „Bartek” w Porębie, nadto kilka obiektów związanych z hutniczymi i metalurgicznymi tradycjami ziemi myszkowskiej, m.in. dawne zakłady metalurgiczne „Mystal” w Myszkowie, zabytkową wieżę wyciągową wielkiego pieca do wytopu żelaza z 1798 r. w Porębie, rozległy zalew „Poraj” na rzece Warcie utworzony w latach 70-tych XX w. dla potrzeb Huty „Częstochowa”, przejazd przez Niwki, gdzie ok. 1600 r. kuźnikami zarządzał późniejszy autor dzieła „Officina ferraria” Walenty Rozdzieński. Przy odrobinie szczęścia obejrzy dawne sale tradycji Myszkowskiej Fabryki Naczyn Emaliowanych na Światowicie i Fabryki Urządzeń Mechanicznych w Porębie, skorzysta z kąpeli w otwartych basenach Jastrzębia i Poręby oraz krytej pływalni w Myszkowie. W razie potrzeby można przenocować w Ośrodku Sportów Wodnych i Rekreacji w Jastrzębiu koło Poraja, zajeżdź „Orion” w Porębie, zajeżdź „Na Górcie” w Koziegłowach. W punktach końcowych/początkowych szlaku tj. w Poraju i w Myszkowie są stacje kolejowe, do których można dojechać z rowerem w wagonie bagażowym, można też dojechać samochodem, który zaparkujemy na niestrzeżonych parkingach przydworcowych.

Przy rezerwacie przyrody "Cisy"

SMY-103c „szlakiem przyrody” długości 49 km

Szlak koloru czerwonego prowadzi z Poraja PKP przez Choroń, Przybynow, skrajem Żarek Letnisko, Myszków, Gruchlę, Kręciwilk, Nieradę, Włodowice do Morska. Cyklista ma możliwość obejrzenia 4 pomników przyrody (uroczej, aczkolwiek zaniedbanej alei lipowej w Choroniu, cisów w Kepinie oraz Myszkowie Nowej Wsi, a także lipy szerokolistnej przy kościele w Przybynowie), skorzystania z kąpeli w wodach letniego basenu kąpielowego w Morsku i zwiedzenia tamże ruin średniowiecznego zamku „Bąkowiec”. Na trasie są obiekty noclegowe (np. ośrodek „Magda” w Zaborzu, ośrodek rekreacyjny KEM w Morsku).

Cz-7010y „szlak agroturystyczny” długości 29 km

Szlak od dworca kolejowego w Poraju do przystanku PKP Mielno-Natalin. Na trasie, oznakowanej kolorem żółtym, rowerzysta napotka kilka gospodarstw agroturystycznych, z usług których po uprzednim uzgodnieniu terminu może skorzystać. Turyści przejadą przez pełen domków letniskowych Ostrów, odwiedzą Przybynow, Jarosów, Suliszowice, Zaborze i Choroń, napotykając gospodarstwa agroturystyczne prowadzone przez p. Dudek w Siostrzeńcu k. Przybynowa (strusie), Iżę Szewczyk i pp. Chrostowskich (kozy) w Ostrowie oraz M. Liwocha w Zaborzu (konie). Cykliści obejrzą lipę pomnik przyrody na placu kościelnym w Przybynowie oraz aleję lipową w Choroni.

Wszystkie szlaki rowerowe systematycznie są odnawiane. Po raz ostatni były konserwowane wiosną br. Na trasach wywieszone są drogowskie oraz ulokowane tablice sieci szlaków (schematyczne mapki ich przebiegu). Przebieg i krótki opis szlaków zawierają wydawnictwa przygotowywane przez mój podpisany, a wydane dzięki finansowemu wsparciu WFOŚiGW w Katowicach: „Atrakcje turystyczno-przyrodnicze ziemi myszkowskiej” wyd. 2004 oraz „Powiat myszkowski mapa turystyczno-przyrodnicza” wyd. 2001. Bieżące, szczegółowe informacje o szlakach zainteresowani mają pod adresem www.m2.myszkow.pttk.pl.

lipa szerokolistna w Przybynowie

Dr Marian Kotarski jest prezesem Osiedlowego Klubu Turystycznego PTTK „M-2” w Myszkowie; na co dzień, jako adiunkt, prowadzi zajęcia ze studentami kierunku „Turystyka i rekreacja” w Wyższej Szkole Administracji i Zarządzania w Zawierciu.

Aleja 32 lip w Choroni

foto. Przemysław Wojnar

Halina Ładoń

Małopolski Festiwal Koszenia Łak w Rodakach

To była udana impreza, a hitem festiwalu okazały się "I Małopolskie Mistrzostwa w Koszeniu Kosą". Festiwal to przede wszystkim kultywowanie tradycji i przekazywanie dziedzictwa kulturowego młodszemu pokoleniu. Wioska Rodaki czyni to od kilku lat.

Impreza odbyła się 7 lipca na łąkach przy ulicy Bagiennej w Rodakach. Patronat objęli: Marek Nawara - Marszałek Województwa Małopolskiego, Kazimierz Ściażko - Wice-Sarosta Powiatu Olkuskiego oraz Małgorzata Węgrzyn - Wójt Gminy Klucze. Patronat medialny sprawował Dziennik Polski.

Liczenie zgromadzonych gości powitali rodacki prezenterzy: Adam Wodarski i Daniel Milka. Najważniejszym punktem Festiwalu były Mistrzostwa w Koszeniu Kosą, które budziły ogromne zainteresowanie. Na wcześniej przygotowanych poletkach, o wymiarach 3mx10m, zajęli wylosowane stanowiska kosiarze. Zawody prowadził Mirosław Macek. Dla bezpieczeństwa koszone co drugie poletko. W zawodach uczestniczyły trzy kobiety: Helena Krzykawska i Jolanta Szarska z Rodak oraz Elżbieta Machnik z Podlipia. Walczyły dzielnie z szesnastoma mężczyznami.

Niepokonanym okazał się reprezentant gminy Iwanowice Andrzej Zębała, który zdobył złotą kosę i nagrodę kosiarkę elektryczną. Kosił niewiarygodnie szybko, a przy tym bardzo dokładnie. Drugą nagrodę (podkaszarkę) i srebrną kosę zdobył kosiarz z Rodak Jan Leśniak. Trzecią nagrodę (także podkaszarkę) i brązową kosę zdobył kosiarz z Okleśnej w gminie Alwernia – Eugeniusz Zelech. Nagrody

fundowało Starostwo Powiatowe w Olkusz, a wręczał je Wicestarosta Kazimierz Ściażko. Trofea Kosy: złotą, srebrną i brązową fundował i wręczał Prezes Starobielskiej Fabryki Kos w Wilamowicach – Zbigniew Klimeczek. Fabryka Kos sponsorowała także imprezę. Były też niespodzianki. Z Alwerni przyjechał na zawody kosiarz senior 78-letni Stanisław Seremak, który za wyjątkową dokładność w koszeniu otrzymał nagrodę pieniężną od Przedstawiciela Małopolskiej Izby Rolniczej. Również pieniężną nagrodę za dokładność koszenia zdobył Piotr Szeniawa – kosiarz z Kwaś-niowa, nagrodę wręczył mu Prezes Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Pilicy – Stanisław Gardela. Wszyscy kosiarze uczestniczący w zawodach otrzymali upominki – torby tury-styczne, sponsorowane przez Firmę Coner. Część artystyczną Festiwalu rozpoczęły Rodaczanki, witając gości piosenką, a w dalszej części występowały zaproszone zespoły: Teatr Tradycja z Alwerni, zespół Broszkowianki z Broszkowic koło Oświęcimia, Kapela i zespół folklorystyczny z Maszkowa, Podlipianki z Podlipia gmina Bolesław oraz Swojacy z Rodak. Wystąpili uczniowie Szkoły Podstawowej w Rodakach prezentując inscenizację "Ufogęsi, czyli rodackie gęsi w krzywym zwierciadle" oraz koncert plastikowej orkiestry. Swoją koncert miała też orkiestra dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Kluczach, a 6-letnia Julia Łydk z Rodak, najmłodsza z występujących, zaprezentowała układ ćwiczeń akrobatycznych.

Były też scenki rodzajowe skubanie pierza i „toczenie” kapusty w beczce. Podczas imprezy odbywał się także plener malarski.

Pragnę serdecznie podziękować wszystkim rodackim organizacjom, przede wszystkim strażakom, w tym również młodzieżowym drużynom OSP męskiej i żeńskiej, paniom z KGW, paniom i panom z Zespołu Swojacy, członkom Stowarzyszenia Jurajska Wioska Rodaki, Radzie Soleckiej, uczniom i nauczycielom Szkoły Podstawowej za bardzo duże zaangażowanie, za dekoracje i wszystkie prace związane z przygotowaniem imprezy. Dziękuję kosiarzom, instytucjom wspierającym, sponsorom, piekarzom z Rodak i Klucze za chleb, dziennikarzom, artystom, zespołom, obsłudze sprzętu nagłaśniającego, prowadzącemu Mistrzostwa i całej komisji, prezenterom oraz mieszkańcom Rodak i innych miejscowości za uczestnictwo w imprezie.

Halina Ładoń
Koordynator przedsięwzięcia

Stawy w Masłomięcej
fot. M. Waszkiewicz

Gdy nie będzie już stawów...

Tereny podmokłe to jedne z obszarów najcenniejszych przyrodniczo, mających również ogromne znaczenie gospodarcze, rekreacyjne, przeciwpożarowe, kulturowe oraz jako magazyny wody pitnej. Jednocześnie jednak należą do najbardziej zagrożonych środowisk. O ile człowiek w niewielkim stopniu może hamować zanikanie mokradeł to ich eliminacja przychodzi mu bardzo łatwo i szybko!

Szacuje się, że w XX wieku na świecie zanikła lub zdegradowana została ponad połowa obszarów podmokłych, przy jednoczesnym, sześciokrotnym wzroście zużycia zasobów wody słodkiej i dwukrotnym wzroście populacji ludzkiej!

Stawy są niezbędnym składnikiem naszego krajobrazu i to nie tylko ze względów estetyczno - wizualnych. Powinniśmy je darzyć szczególnym szacunkiem gdyż zgromadzona jest w nich woda, której deficyt daje się obecnie odczuć w wielu miejscach Polski. Należy też zaznaczyć, iż na terenie całego kraju następuje ciągle obniżanie się poziomu wody gruntowej.

Tereny podmokłe wpływają także na kształtowanie się warunków klimatycznych. Zatrzymanie wody w mokradłach wpływa na poprawę naszego bezpieczeństwa przeciw-powodziowego i przeciwpożarowego np. torfowiska działają jak „gigantyczne gąbki”. Poza tym tereny podmokłe zachowały namiastkę pierwotnych, naturalnych ekosystemów. Charakteryzują się one ogromną różnorodnością biologiczną. Pełnią ważną rolę jako siedliska i miejsca rozrodu wielu gatunków ssaków, gadów, ptaków, płazów czy też bezkręgowców. Są dla nich miejscem schronienia, odpoczynku i zdobywania pożywienia.

To tu spotkać możemy najliczniejszą grupę gatunków rzadkich, chronionych i zagrożonych wyginięciem. Szacuje się, iż ponad połowa gatunków kręgowców znajdujących się w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt” jest zagrożona. Podobnie jest z roślinnością związaną z terenami podmokłymi, z których większa część widnieje na Czerwonych Listach naszego kraju. Dzięki gromadzonym w mokradłach osadom organicznym możemy dokładnie prześledzić jak np. zmieniał się klimat czy roślinność danego obszaru.

Nasuwa nam się więc pytanie: Dlaczego, pomimo pełnienia tak ważnej roli tereny podmokłe nadal nie są należycie chronione? Z pewnością wynika to z braku lub ignorancji wiedzy na temat korzyści wynikających z ich istnienia. Modyfikowanie

użytek ekologiczny w Rząsce

stosunków wodnych niesie za sobą wiele nieprzewidzianych zagrożeń. Działania tego typu wymagają ogromnej wiedzy i doświadczenia z zakresu wielu dziedzin.

Najpoważniejszym zagrożeniem dla terenów podmokłych jest ich odwodnienie, jak również intensyfikacja rolnictwa i postępujące procesy urbanizacyjne. Ekspansywna gospodarka człowieka pociąga za sobą szybkie zmniejszenie się arealu występowania liczebności populacji wielu gatunków roślin i zwierząt.

Najszybciej znikają stawy, małe oczka wodne oraz tereny bagienne. Ludzie często uważają je za nieużytki toteż niejednokrotnie służą im one za dzikie wysypiska śmieci. Proces degradacji terenów podmokłych wynika też często z zaburzeń w gospodarce wodnej terenów znajdujących się w ich sąsiedztwie. Stawy często zanieczyszczane są przez nieskoncentrowane źródła zanieczyszczeń np. pochodzących z gospodarki rolnej (nawozy, gnojówka, ścieki). Często też zdarza się, iż mokradła wykorzystywane są do celów budowlanych.

Przykładem takiego działania jest niedawna próba likwidacji przez krakowską firmę INB, stawów w Masłomiącej, istniejących na tych terenach już od ponad 100 lat! Początkowo owe stawy były jednym z ważniejszych elementów gospodarki folwarcznej. Po wojnie zmieniły właściciela, który uciekł przed nadchodzącym frontem do Krakowa i nigdy więcej już nie wrócił. Majątek jego, jak mówią mieszkańcy, rozparcelowano a jedna z jego części miała stanowić uposażenie szkoły rolniczej, która jednak nigdy nie powstała toteż teren przeszedł w posiadanie Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej „Zryw”. Wraz z upadkiem PRL-u stawy straciły na swoim znaczeniu. Niedawno zbiorniki przejęła firma deweloperska z Krakowa. Zaczęła je osuszać i zasypywać, w celu budowy. Działanie to oburzyło mieszkańców Masłomiącej, którzy postanowili

Dewastacja stawów w Masłomiącej

obronić „swoje” ukochane stawy. Toteż natychmiast o działaniu dewelopera powiadomili policję, następnie władze gminy, starostwa, ekologów. Rezultatem ich działań jest wstrzymanie przez krakowską firmę INB swoich działań, aż do uzyskania odpowiedniej decyzji.

Jak już wcześniej wspomniałam, tereny podmokłe pełnią w przyrodzie niezwykle ważną funkcję dlatego wciąż podejmowane są coraz to nowsze działania zmierzające do ich ochrony i odnowy. Warunkiem powstrzymania ich degradacji jest podniesienie świadomości ekologicznej ludzi a więc zmiana ich zachowań. Poprawa warunków wodnych to podstawowy i chyba najważniejszy element ochrony mokradeł. Metodą odtworzenia lub powstrzymania zanikania zbiornika jest pogłębienie i wywiezienie części osadów. Ważne jest tu także stworzenie odpowiednio szerokiej strefy ochronnej trwałej roślinności oddzielającej zbiornik od bezpośrednich wpływów z pól.*

Konieczne jest też formalnoprawne zabezpieczenie stawów. Na terenie Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych ochroną objęte są wszystkie zbiorniki wodne. W parkach krajobrazowych zakazuje się m.in.:

- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych
- dokonywania zmian stosunków wodnych,
- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;
- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych.

Gminy zgodnie z artykułem 7.1. Ustawy o samorządzie gminnym mają obowiązek zajmowania się ochroną środowiska i przyrody oraz gospodarką wodną. Ustawa o ochronie przyrody od 1991 r. ułatwia realizację tych zadań m.in. poprzez ustanawianie lokalnych form ochrony przyrody. Umożliwia to ochronę prawną nie tylko miejsc najcenniejszych w skali kraju, ale również tych mających znaczenie dla lokalnej przyrody. Ustawa o ochronie przyrody przewiduje możliwość ustanawiania przez rady gmin takich form ochrony przyrody jak:

- pomniki przyrody,
- obszary chronionego krajobrazu,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Prawo do wnioskowania do rady gminy lub wojewody o utworzenie lokalnych form ochrony przyrody ma każdy obywatel. Procedura uznawania obiektu za użytek przez Radę Gminy przeprowadzana jest bardzo szybko. Z kolei w przypadku wojewody proces ten przebiega znacznie wolniej. W celu objęcia obiektu ochroną należy złożyć do rady gminy pisemną prośbę o utworzenie takiego obszaru. Wniosek ten powinien zawierać m.in.:

- opis obiektu wraz z określeniem jego powierzchni,
- opisanie pełnionej przez obiekt roli przyrodniczej,
- propozycje nakazów i zakazów dotyczących obiektu mającego znaleźć się pod ochroną.

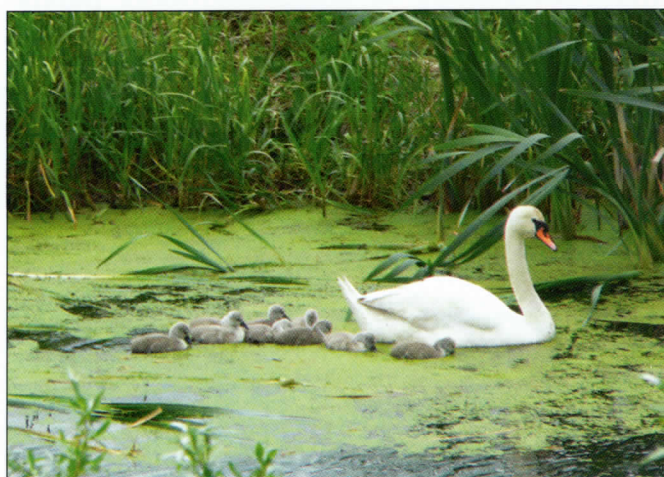
W tym celu gromadzimy:

- jak najwięcej informacji o obiekcie,
- następujące dokumenty:
 - mapę terenu gminy w skali minimum 1:25000 i lokalizujemy na mapie „nasz” obiekt,
 - wypis z rejestru gruntów dla działek, na których znajduje się obiekt, który proponujemy objąć ochroną,
 - jeżeli teren nie jest naszą własnością to dołączyć należy zgodę właściciela gruntu na objęcie jego terenu ochroną,

- opis wartości krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych, dokumentację zdjęciową.

Na obszarze użytku ekologicznego mogą być wprowadzone następujące zakazy:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu lub obszaru,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- uszkodzenia i zanieczyszczenia gleby,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej itp.,
- likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych,
- zmiany sposobu użytkowania ziemi,
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- umyślnie zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry,
- zbioru, niszczenia, uszkodzenia roślin i grzybów na obszarach użytków ekologicznych,
- umieszczania tablic reklamowych.

Od niedawna obserwuje się także w niektórych krajach wykupywanie lub dzierżawienie cennych przyrodniczo terenów przez niezależne organizacje społeczne np. działające w Wielkiej Brytanii Królewskie Towarzystwo Ochrony Ptaków posiada 130 własnych rezerwatów. W Polsce tereny tego typu posiada m.in.: Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”, Klub Przyrodników, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody ProNatura, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Aby utworzyć społeczną ostoję przyrody wystarczy jedynie aby właściciel, dzierżawca lub użytkownik danego obszaru podjął decyzję ograniczenia podejmowania pewnych działań w celu ochrony jakiegoś elementu przyrody. Warto podjąć tego typu działania gdyż ochrona mokradeł to interes nas wszystkich a nie tylko pojedynczych jednostek!

* Praktyczne metody ochrony terenów podmokłych opisane są w publikacji Klubu Przyrodników „Poradnik ochrony mokradeł” dostępnym w sprzedaży wysyłkowej www.kp.org.pl

Agnieszka Filipiak,
studentka III roku Inżynierii Środowiska, AGH
fot. M. Waszkiewicz

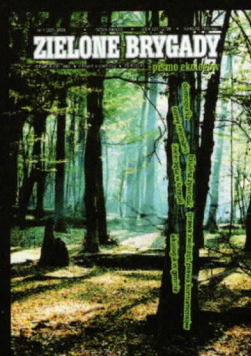
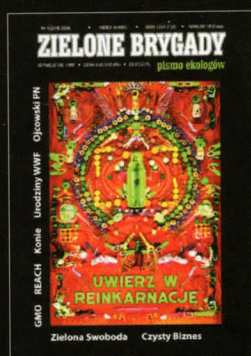
• Miesięcznik dla aktywnej młodzieży •

ZIELONE BRYGADY

ISTNIEJE OD 1989 • CENA 5 zł (VAT 0%) • ZB.ECO.PL **pismo ekologów**

Wydawnictwo „Zielone Brygady” - Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych
z Krakowa przedstawia ogólnopolski projekt

„Zielone Brygady. Program aktywizacji społecznej lokalnych grup młodzieżowych”

**Czytaj publikacje
Wydawnictwa
„Zielone Brygady”**

NOWOŚCI!

Zapraszamy do odwiedzenia interaktywnego
portalu informacyjno-edukacyjnego

zb.eco.pl

a w nim m.in. Ekosłownik, Ekowykłady, Wydarzenia, Czytelnia,
Księgarnia, Multimedia oraz wiele narzędzi przeznaczonych
do samodzielnego budowania portalu przez internautów.

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych
Wydawnictwo „Zielone Brygady”
ul. Sławkowska 12 III p., 31-014 Kraków
tel./fax: 48 12 4222264, 4222147, tel. 603363721
zb.eco.pl, zb@eco.pl, gg 210891

Zadanie współfinansowane jest ze środków otrzymanych
od Ministra Pracy i Polityki Społecznej
w ramach Rządowego Programu
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu Środki Przejęciowe
2004. Za treść publikacji odpowiada Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, poglądy
w niej wyrażone nie odzwierciedlają w żadnym razie oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.

